

ՎԵՀԱՊԱՆՑ՝ ՃԱՄԲԱՆ՝ ՍԷՐԸ

«Բարկութեամբ չի գրգռուիր, չարութիւն չի խորհիր, անիրաւութեան վրայ չ'ուրախանար»

Մալգոմ էֆս (ամերիկացի սեւամորթ իսլամներու Բարոզիչը) դպաւ թէլի մը որ արձագանգեց բարկութիւն, վրէժ և գազանային բրտութիւն: Մարթին Լուտէր Քինկ դպաւ թէլի մը, որ արձագանգեց սէր և ներդաշնակութիւն ճերմակներու և սեւերու միջեւ:

Քրիստոսի, տաճարին մէջ դրամափոխներու սեղանները տապալելուն մէջ պարտ ենք տեսնել տարբերութիւնը բարկութեան մը ուժգնութիւնը և բարկութեան վայրագութիւնը: Քրիստոնեաները դժուարութիւն ունին բարկութեան հետ առնչուելու, որովհետեւ բարկութիւնը միշտ բացասական նկատուած է: Բարկութիւնը եթէ մէջդ մնայ որպէս փնախնդրութիւն, ժամանակ մը յետոյ կը դառնայ *անձնակործան*: Հետեւաբար արդար բարկութիւնը կրնայ ըլլալ նաեւ շինարար: Արդար բարկութիւն մը կրնայ դէմ կանգնիլ բռնատիրութեան:

Չկայ թշնամի մը որ այնքան սպառնայ մարդուս մտքին, որքան բարկութիւնը: Սաստիկ բարկութիւնը կը մթագնէ միտքն ու տեսողութիւնը: «Չայոյոյթը կարծատես խենթութիւն է» կը գրէ Հոռմայեցի Որատիոս Ֆլակկաս: Աստուծոյ երկիւղը միայն կը սանձէ մարդոց կիրքերը հեռու կը պահէ զանոնք մեղանչելէ: *«Աստուծմէ չվախցողէն վախցիր»*, ըսուած է իրաւամբ:

«Չարութիւն չի խորհիր».

Չարը և ապականութիւնը անարգել կը գործեն և նուաճումներ կ'արձանագրեն: Ինչո՞ւ, որովհետեւ Յիսուս ըսաւ. *«Չգեցէ՛ք որ երկուքն ալ (ցորենն ու որոմը) միասին ածին մինչեւ հունձփ ժամանակ, որպէսզի չըլլայ թէ որոմը ֆաղած ատեն ցորենն ալ միասին արմատախիլ ընէ՛ք»*.-Մատթ. ԺԳ. 30:

Համաշխարհի եկեղեցիներ իրենց Տիեզերական Ժողովներու ընթացքին աննկատ թողուցին իրենց Տիրոջ՝ Յիսուսի վերոյիշեալ պատուէրը, որ էր՝ *«Ո՛չ, մի՛ ֆաղէ՛ք որոմը, որպէսզի չըլլայ թէ որոմը ֆաղած ատեն ցորենն ալ միասին արմատախիլ ընէ՛ք»*: Ի՛նչ մեծ դժբախտութիւն էր տեսնել բազմաթիւ ցորեններ, որոնք որպէս հերետիկոս դատապարտուեցան և ափսոսուեցան, ու բազմաթիւ խոտոր վարդապետութիւններ որպէս ուղիղ դաւանանք ընդունուեցան:

Իմ սահմանումէս և իրաւունքէս վեր է ճշդել ու դատաստան

տեսնել Տիեզերական ժողովներու սխալները: Դատելը կը պատկանի Եկեղեցւոյ Գլուխին, որ է Յիսուս Զրիստոս: Անոր պատուէրը մեզի՝ իր Եկեղեցիին էր. «*Ձգեցէ՛ք որ երկուքն ալ միասին ածին մինչեւ հունձֆի ժամանակ*»: Չեմ ուզեր աւելի եւս մեկնաբանել սոյն հատուածը: «*Միաբանութիւնը բարի գործերու մայրն է, իսկ անմիաբանութիւնը՝ չար գործերու ծնողը*», կ'ըսէ եղիշէ: Չարամտութիւնն ու անձնական շահերը գործ ունենալու չեն եկեղեցական ֆննդատութեան մէջ:

Դիւանագէտներու համար, արդարութիւնը շատ հասարակ բառ մըն է և խորհրդանիշ՝ չարաշահութեան և խաբէութեան: Մամուլը պարտ է պայքարիլ կամայականութեանց, չարաշահութեանց, գեղծումներու և խեղադիրումներու դէմ, սակայն ան իր մասնակցութիւնը կը թեփէ դիւանագէտներու շահին: Արդարութեան ամրոցին հիմերը երբ խախտին, ապօրինութիւնը և չարաշահութիւնը կը դառնան օրէնք: Գիտութեան պարգեւած բարիքներու հետ միատեղ կը տեսնենք նաեւ բնութեան չարաշահումը և մթնոլորտի ապականումը:

Երբեմն այնպէս կը կարծենք, թէ Աստուած անկարող է չարը կամ տառապանքը արգիլել: Միայն հաւատն է, որ կրնայ ըմբռնել և թափանցել ամենակալ Աստուծոյ *ամբողջատիրական* խորհուրդ գորութեանը: Ինչո՞ւ, «Որովհետեւ Աստուած գթասիրտ է չարերուն և ապերս:խտներուն հանդէպ»--Ղուկ. Զ. 36: Մովթը՝ պակասութիւնն է լոյսին, չարը՝ բացակայութիւնն է բարիին և ապականութիւնը՝ մաքրութեան ու սրբութեան: Նաւապետ մը չի կրնար փոթորիկը կեցնել, բայց կը նաւարկէ այնպէս, որ նաւը չզարնուի ապառաժներու: Նոյնը իրագործելու է հաւատացեալ մը, որ ինքզինք Յիսուսի աշակերտ կը նկատէ:

Աստուած կ'արտօսէ չարը, որովհետեւ մարդուն չար արարքն իսկ Ան կրնայ բարիի գործակից դարձնել: Օրինակ՝

1. Յովսէփ գեղեցիկին իբր գերի վաճառումը, Աստուած փոխակերպեց Յակոբ նահապետը և բոլոր գերդաստանը ապրեցնելու:
2. Մովսէսի գետ նետուիլը պատճառ եղաւ անոր փարաւոնի արքայազուն որդի դառնալուն:
3. Յիսուս Զրիստոսի դատապարտութիւնն ու մահը, ամենակալ

Աստուած փոխակերպեց մարդոց փրկագործութեան--Հոով. Ը. 28:

Եթէ չես կրնար չարը ձեռքով (նիւթականով) զսպել, սանձելու է զայն խօսքով, իսկ եթէ խօսքով ալ չես կրնար սանձել զայն, մտքիդ մէջէն նուաճէ զայն: «*Չարին գալուստը Սատանային ներգործութեամբ է՝ ամենայն գործութեամբ, նշաններով, խաբէութեան գորաւոր գործերով և անիրաւութեան բոլոր պատրանքներով*»

--Բ. ԹԵՍ. Բ. 9:

Սիրել՝ սրբագործել է չարիքը՝ ներողամտութեամբ:

Կայ չարութիւն, կայ մեղանչում և ալլասերում, բայց կայ նաեւ ստեղծագործութիւն և բարձր ուղորտ, և աղօթք, և սրբութիւն, և մաքրութիւն: «Քրիստոսի չարչարակից ըլլալը Աստուծմէ տրուած իսկական շնորհ մըն է»--Ա. Պետ. Ե. 12: «Ծանչնալ Քրիստոսը, անոր յարութեան զօրութիւնը, և անոր չարչարանքներուն մասնակից դառնալ»--Փիլիպ. Գ. 10: «Երկրի չարչարանքներուն, ծգնածամբուն մէջ յղացաւ Մաշտոցի համեստ միտքը որ երթայ ասիական սպառնալիքներուն դէմ և յայտարարէ, թէ այդ երկիրը՝ Հայաստան պէտք է ապրի»:

**«Անիրաւութեան վրայ չ'ուրախանար, այլ՝
ուրախակից կ'ըլլայ ծշմարտութեան»:**

Անիրաւութիւնը, իրաւունքի՝ արդարութեան դէմ գործուած անարդարութիւնն է: Հասարակական կարգը չի կրնար հիմնուիլ անիրաւութեան, սուտի և անարդարութեան վրայ: «Զարին գալուստը Սատանային ներգործութեամբ է՝ ամենայն զօրութեամբ, նշաններով, խաբէութեան զօրաւոր գործերով և անիրաւութեան բոլոր պատրանքներով»։ Կ'ըսէ Պօղոս առաքեալ--Բ. ԹԵՍ. Բ. 9: Մարդիկ անիրաւութեան ծառէն երջանկութեան պտուղ չեն կրցած փաղել երբեք:

Անգլիա իր փաղափական շահերուն (Կիպրոս կղզին ստանալու) համար, աչք գոցեց Կ. Պոլսոյ կառավարութեան անիրաւութիւններուն, կեղեքումներուն և վայրագութիւններուն, և թող տուաւ որ Հայերը Զարդուին: Անարդար ու զրպարտական մահը գերագոյն անարգանքն է որ կրնայ վիճակուած ըլլալ անհատի մը կամ ազգի մը: Մեր Տիրոջ Յիուսի Խաչելութիւնը, այդպիսի՝ անիրաւ մահ մըն էր:

Համաշխարհի դրամատէր դասակարգը *ընկերային* անարդարութեան արմատն է, որ անիրաւօրէն կը գործածէ Ռամկավար դիմակը: «Աստուծոյ Բարկութիւնը» (Հռոմ. Ա. 18) Զգացական զայրոյթի մը արտայատութիւնը չէ, այլ՝ ամբողջական ընդդիմութիւն մը չարիքին, մեղքին և անարդարութեան, որոնք անհաշտելի են Աստուծոյ բարութեան, սրբութեան և արդարութեան հետ: Կողմնակալ ձեռով արդարութեան պարտադրութիւնը նոր անարդարութիւններու դուռ կը բանայ:

Մինչեւ Քրիստոսի Մարդեղութիւնը, *Ծշմարտութիւն* բառը տեսաբանական երեւոյթ մըն էր, Քրիստոսով ան եղաւ շօշափելի ու տեսանելի: Աստուած իր ինքնութեան մարդկային կերպար տուաւ,

դարձաւ տեսանելի, շօշափելի արտայայտութիւն՝ Մարդեղութիւն: Անհատէն ու ընտանիքէն, կուսակցութենէ ու դասակարգէն բարձր կայ և պիտի մնայ ճշմարտութիւնը: Ան անհանգրուան է անսկիզբ և անվախճան: Դժբախտաբար իրաւունքը և ճշմարտութիւնը մնացած են գաճաճ հոգիներով մարդոց ձեռքը: Գոյնաւորութիւնը՝ միաժամանակ իրողութիւն է, դէպք է և եղելութիւն, որ ո՛չ երէկ ունի, ո՛չ այսօր և ոչ ալ վաղը, այլ յաւիտենականութեան լոյսէն կ'առնէ իր մշտաճառագայթ ուժը: Այն որ ճշմարտութիւն է՝ միեւնոյն ատեն ճանապարհ և կեանք ալ է: Աստուած, փաստերու և պատճառներու օղակաւորումովը գտանելի ճշմարտութիւն մը չէ, այլ **յայտնութիւն** է:

Երբ մարդ կորսնցնէ բացարձակին (Աստուծոյ) ըմբռնումը, մարդ կը կորսնցնէ ճշմարիտին ու կեղծին, սուտին և ուղիղին իրականութիւնը: Եթէ մարդկային ըմբռնումը հանդէպ ճշմարտութեան ենթակայական և յարաբերական է, ուրեմն ի՞նչ է ճշմարտութիւնը, ի՞նչ կրնայ ըլլալ ուղիղն ու սուտը:

Յիսուս Քրիստոս ինքն է շօշափելի մարմնացումը, երկնային վսեմութիւնը, անկոխելի սրբութիւնը, միակ ճշմարտութիւնը, անմրցելի բարութիւնը, անմատչելի բարձրութիւնը, կեանքի մեծ Լոյսին և աստուածային Օծութեան:

«Մէր ունեցողը միշտ կը զիջի»,

«Ազատամտութեան» 20րդ Դարուն, շրջուած են արժեքափերը: Յարգանքի, զիջումի և աստուածանուիրումի զգացումները կը նկատուին տկարութիւններ ու ոչ առաքինութիւններ: Զօրաւորը կը յաղթանակէ, տկարը կը զիջանի գտնելու համար խաղաղութիւն, փոխանակ անյայտանալու: Մէր ունեցողը միշտ կը զիջի... միշտ կը համբերէ, բարկութեամբ չի գրգռուիր, "Մէր ունեցողը համբերատար կ'ըլլայ և փաղցրաբարոյ...»:

«Մէր ունեցողը միշտ կը հաւատայ»,

Ապրելու համար պէտք է հաւատալ կեանքի էութեան և անոր նպատակին: Հաւատալ՝ խորհուրդի մը տիրացումն է որուն սուղութեան փորձանիշը ինքն իր մէջն է: Սուղութեան անդիմադրելի զգացումն է որ խանդավառ կը դարձնէ ֆրիստունեան: "Հաւատալ" կը նշանակէ՝ հաւանիլ, կամենալ, վստահիլ և ընդունիլ Աստուծոյ իշխանութիւնը՝ վստահիլ Աստուծոյ խնամակալութեան:

Աստուծոյ չհաւատացող հոգին կրնայ ըսուիլ թէ գոյութիւն իսկ չէ առած դեռ: Ան կը նմանի ներարգանդեան վիճակի մէջ գտնուող մանկիկի մը, ինչպէս որ չծնած մանկիկը արգանդին մէջ անհասկնալի, շփոթ ու խաւար գոյութիւն մ'ունի և ինքնութիւնը չէ ստացած, այնպէս է նաեւ անհաւատ հոգին: Այնպէս որ երբ հոգի մը անհաւատ կը մեռնի, կրնայ ըսուիլ թէ վիժեցաւ, այսինքն չծնած մեռաւ: Աստուած ծանաչելի է ո՛չ թէ զգայարաններով, այլ հոգիի աչքերով:

«Սէր ունեցողը միշտ կը յուսայ»,

Աստուծոյ սէրն ու ներումը կ'ազնուացնէ ու կը բարձրացնէ մարդկային կեանքը և Անոր յուսադրիչ խոստումը կ'ազատէ մարդը հիասթափութենէ: Այսպիսի յոյս մը կու գայ մի միայն Աստուծոյ վերջնական յաղթանակի հաւատէն: Բժշկարար դարմանին եթէ հարիւրին տասը դեղն է, հարիւրին 90-ը հիւանդին տրուած թելադրանքը, յուսադրութիւնը և քաջալերանքն է:

Մարդ իր գոյութեան իմաստը կ'առնէ Բրիստոնէական կրօնի յաւիտենական կեանքի յոյսէն: Յոյսը զօրութիւն է, յաջողութեան, ապագայի յառաջդիմութեան խարիսխը: Հաւատացեալին պարտականութիւնը յոյս ներշնչել է յուսահատին, խաղաղութիւն՝ հոգիով տառապողին, միխթարութիւն՝ սգաւորին:

Մեծն Աղեքսանդր դէպի Արեւելք իր յառաջխաղացքը չ'ըրած, «Ամբողջ ունեցածը կը բաժնէ իր զօրավարներուն: Զօրավարները կը հարցնեն իրենց հրամանատարին ըսելով. «Բեզի ի՞նչ մնաց»: Մեծն Աղեքսանդր կը պատասխանէ. **«ՅՈՅՍ»:**

Հաւատացեալի մը համար «յոյսը»՝ կենդանի *Անձնաւորութիւն* մըն է՝ լուսաւոր Յիսուս Զրիստոս մեր Լոյսը ու մեր Կեանքը: Զրիստոս է Լոյսը աշխարհի խաւարին դիմաց, Յոյսը կեանքի ալեկոծութեան մէջ, և փրկութեան Լաստը աշխարհի արիւնոտ ծփանքներուն դիմաց: Յիսուսի խօսքերը ինքի եղան թելաւորող փարոս մը՝ յոյսի և վստահութեան բուռն ցանկութիւն մը: Զսանք-րորդ Դարը եկաւ Մեծ եղեռնով ու արհաւիրքով, իսկ ահա կը մեկնի անսպասելի իրականացումներով և յոյսով՝ Հայաստանի անկախութեամբ:

«Սէրը միշտ կը համբերէ (հանդուրժէ)»:

Տոկալ կարենալը առաքինութիւն է, շարունակելը յաջողութեան պայմանն է: Յիսուս կը հանդուրժէ և կը բուժէ մարդկային գրեթէ բոլոր տկարութիւնները, բայց չի կրնար ներել կեղծաւորութեան:

Ազատութեան և ժողովրդավարութեան հիմքը հանդուրժողութիւնն է տարբեր գաղափարաբանութիւններու և վարդապետութիւններու նկատմամբ: Շարժառիթը և հիմքը **սէրն է՝** լայնախոհութիւն և փոխադարձ հանդուրժողութիւն:

«Սէրը անվախճան (անսպառ) է»,

Վերջ չունեցող, մշտնջենաւոր, անանցանելի, այնպէս ինչպէս ժամանակը անսկիզբ է և անվախճան: Յաւերժալոյս ՍԻՐՈՅ յաւերժաճաճանչ և յաւերժազանգ Յարութեան ձայնը պիտի լսեն սուրբ նահատակները: Անկորնչելի պիտի մնան հաւատք, ոգի, գաղափար, իտէալ, տաղանդ, տեսիլք և այն բոլորը, որոնք անվախճան են: Աստուծոյ Սէրը անալլալ և յաւերժական Իրականութիւնն է:

Բնագրին մէջ «անվախճան» բառը, ունի նաեւ *անշեղ, անվրէպ, անգործածական* ու *անյաղթահարելի* իմաստը, այսինքն յաւերժական:

Կորիւն կ'ուզէ պատմագրել Աստուածաշունչը, դէպքերէն ու դէմքերէն անդին տեսնելու և ցուցնելու համար Անտեսանելին, Յաւերժական այն Իրականութիւնը որ Աղբիւրն է՝ խորութիւններու ընդերքներէն հոսող Ճշմարտութիւնը՝ յաւերժականէն հասնող ծաճանչներու խորհուրդն ու կեանքը: Մարդոց յիշողութեան մէջ՝ *արիւնով գրուած* ճշմարտութիւնները միայն կը յաւերժանան: Մեծագոյն և առարկայական գրութիւնը, Գողգոթայի բարձունքին վրայ, Յիսուսի յայտնաբերած սուրբ Խաչելութիւնն է՝ Աստուածային Սէրը:

Մեր անգուգական և սրբազան հայրերու յիշատակը յաւերժացնելու համար ընթանալու ենք Ս. Սահակի և Ս. Մեսրոպի յառաջդիմութեան շաւիղէն փոխանցելու համար մեր յաջորդներուն անոնցմէ ժառանգուած **Աստուածաշունչի սերտողութեան** աւանդը անելի զօրացած վիճակի մէջ: Աղօթքն ու սերտողութիւնը կը ծնանին հերոսներ, կը կերտեն ազատարարներ և կը դարբենեն նուիրեալներ, և կը պարգեւեն յաւերժացողներ:

Հաւատացեալին տարեդարձը պիտի փոխուի հարիւրամեակի, հազարամեակներու և անվախճան յաւերժութեան:

Յիսուսով անցեալը կը դադրի անցած ըլլալէ.

Յիսուսով ներկան կը դադրի անցաւոր ըլլալէ.

Յիսուսով յաւերժութեան մրմունջը կը դառնայ **Քայլերգ...**

Տիեզերքի գոյութեան անսկիզբ և անվախճան տեւողութիւնը, պայմանաւորուած է նիւթին *անստեղծ և անոչնչանալի* բնոյթով:

Կ'ուզէ՞ք ըստ մեր երջանիկ ըլլալ՝ վրէժ լուծեցէք. կ'ուզէ՞ք յաւիտեան երջանիկ ըլլալ ու սիրել՝ **ներեցէք**:

Սիրոյ զոհաբերութեան պարտութիւնը՝ անվախճան յաղթութեան մայրն է: Քրիստոս Աղբիւրն է, որոնելու և գտնելու յաւիտենականը անցաւոր ժամանակին մէջ: Գիտութիւնը չունի մէկ հատ իսկ յաւիտենական օրէնք:

1. Գիտութիւնը հիմնուած է **յարաբերական** օրէնքներու վրայ:

2. Սանդիմէթրին, կռամին և երկվայրկեանին, այսինքն միջոցին, կշիռին և ժամանակին վրայ:

Ներկան այն միջոցն է ժամանակին, որուն մէջ շարժումը, որ զօրութեան կան շոգին է տիեզերքի, կ'ստեղծագործէ, կը ծննդագործէ, գործադրութեան կամ յօրինելու իրականացման հրամաններ կ'արձակէ: Ըմբռնումի այսպիսի դիտանկիւնը կը դառնայ յաւիտենական ներկան, ուր անցեալի ըմբռնումն ու ապագայի ակնկալութիւնը ներկայ տարածութեան ընդմէջ կը նոյնանայ: Այս է աստուածատես գիտակցութիւնը և ծանաչողութիւնը որ կը կոչուի տիեզերական ներկան կամ մեծ «ԳՌԾ»:

«Մինչդեռ այս կեանքին հետ մարգարէական պատգամները վերջ պիտի գտնեն, հրեշտակներու լեզուներով խօսիլը պիտի դադրի, գիտութիւնն ալ վերջ պիտի գտնէ»:

Վերոյիշեալ գրութեամբ առաջեալը ցոյց կու տայ թէ այն ինչ որ հայրապետներ կը փայփայէին (դաւանանք, վարդապետութիւն, ուղղափառութիւն եկեղեցական ժողովներուն մէջ), երկրորդական պիտի նկատուին ու վերջ պիտի գտնեն սիրոյ վեհագոյն և սրբազան տպաւորիչ զօրութեան առջեւ:

«Մարգարէական պատգամները վերջ պիտի գտնեն»-ը, ո՛չ թէ կը նշանակէ մարգարէութիւնները, այլ անոնց «պատգամները», այսինքն դաւանական ու վարդապետական մեկնաբանութիւնները որոնք պատճառ եղան հաւատքի կասեցման և իրարու դէմ եղած ատեւութեան: Ծառ դժուար է ընդունիլ գործուած սխալ մը, սակայն եթէ եկեղեցւոյ հայրապետները չընդունեցին իրենց գործած սխալները, գոնէ մե՛նք յետադարձ ակնարկով տեսնելո՛ւ ենք իրենց անիմաստ վէճերը, որոնք Բայբայեցի Միացեալ եկեղեցին ու պատճառ դարձան որ Քրիստոնէութիւնը չտարածուի դէպի Արեւելք:

«Լեզուներով խօսիլը պիտի դադրի» կը նշանակէ թէ անոնց կարի՛քը պիտի դադրի, որովհետեւ անոնց գործունէութիւնը այլեւս

իմաստ պիտի չունենայ:

«գիտութիւնն ալ վերջ պիտի գտնէ»: Կը նշանակէ թէ **ՃՃՄարտութիւնը** պիտի գերազանցէ գիտութիւնը, որովհետեւ գիտութիւնը ճՃՄարտութեամբ կ'աւարտի ինչպէս տունկ մը իր ծաղիկով: Աստուածայայտութիւնը կը սկսի այն տեղէն, ուր գիտութիւնը կանգ կ'առնէ: Գիտութիւնը տեւական ձեւափոխութեան մէջ է: Գիտութիւնը չունի մէկ հատ իսկ յաւիտեական օրէնք--ոչ բնագիտութիւնը, ոչ աստեղագիտութիւնը, ոչ ֆիւթաբանութիւնը և ոչ իսկ մաթեմատիքը ունին բացարձակ օրէնքներ:

Համալսարաններու մէջ ուսուցումը Գիտութիւնը հիմնուած է յարաբերական օրէքներու վրայ: Գիտութիւնը կրնայ վերականգնել մարդը արտաբնական որպէս երեւոյթ, բայց ոչ երբեք հոգեւոր, իմացական ու բարոյական մարդ: Հոգեմտաւոր մարդը կը ծանչցուի՝ միայն աստուածային տրամադրութեամբ: Ծանչցուած գիտութիւնը կամ հմտութիւնը՝ միայն երեւցած իրականութիւնն է: Ի՞նչու չհաւատալ իրականութիւններու որոնք մեր հասողութենէն դուրս, և ըմբռնելու կարողութենէն անդին են:

Պօղոս առաքեալ Հոգիով ներշնչուած կը գրէ **ՃՃՄարիտ** գիտութեան մասին, ըսելով.

«Ամէն ինչ վնաս կը սեպեմ մեր Տէր Յիսուս Բրիստոսի գերազանց գիտութեան վերաբերմամբ: «Ծանչնալ Բրիստոսը, Անոր Յարութեան գօրութիւնը, և Անոր չարչարաններուն մասնակից դառնալ»--Փիլիպ. Գ. 8-10:

Հետեւեալ մարդկային՝ հողային սահմանումի վարագոյրը երբ վերցուի, ճՃՄարտութիւնը կուլ պիտի տայ գիտութիւնը:

**«Որովհետեւ շատէն քիչը գիտենք
և շատէն քիչը կը մարգարէանանք»:**

Վերոյիշեալ խօսքերը կը նշանակեն, թէ մեր ունեցած գիտութիւնն ու ուսուցումի նուաճումները հատուկորդ և բազմաբեկոր հմտութիւններ են **բաղդատմամբ** ա'յն ճՃՄարտութեան, որուն պիտի տեղեկանանք հրաշափառ Յարութենէն յետոյ: Օրինակ, բնական աչիով երբ կը դիտէինք տարրերն ու երկնակամարի աստղերը, կը կարծէինք թէ գիտութեան վարպետներ ենք: Այսօր էլեկտրոնիկ մանրադիտակն ու հեռադիտակը մեր առջեւ բացած են նոր և զմայլելի աշխարհներ, որոնք բոլորովին ճՃՄարիտ ու իրաւ են: Պօղոս առաքեալին նախատեսութիւններն ալ նոյնանման ճՃՄարտութեան և իրականութեան հաւաստիներն են: Խոնարհի'նք

ու հաւատացողները ըլլանք *աստուածայայտ* վկայութեան:

**«Բայց երբ որ գայ կատարեալը՝
շատէն քիչը պիտի անհետանայ»:**

«Երբ որ գայ Կատարեալը» կը նշանակէ թէ մարդկութիւնը կ'ապրի և կը յառաջանայ դէպի լաւագոյնին ու կատարեալին հասողութեան: Զրիստոնէութիւնը յոյսի՝ և լոյսի՝ հաւատքն է: Մեր անզուգական և սրբազան հայրերու յիշատակը յաւերժացնելու համար ընթանալու ենք Ա. Սահակի և Ա. Մեսրոպի յառաջդիմութեան շաւիղէն փոխանցելու համար մեր յաջորդներուն անոնցմէ ժառանգուած աւանդը աւելի զօրացած վիճակի մէջ:

Մարդիկ ինքնաշարժ կը վարեն այսօր, հեռախօս կը գործածեն, հեռատեսիլ ունին իրենց հիւրասենեակին մէջ միթէ Աւելի լա՞ւ մարդիկ են, քան երէկուան մարդերը: Աւելի երջանի՞կ են: Ո՛չ երբե՛ք: Ոչ միայն երջանիկ չեն, այլեւ մոռցած են ուղիղ կերպով խորհելու կարողութիւնը: Ծշմարիտ գիտութիւնը, վայելքը և երջանկութիւնը պիտի գայ չարին պարտութեամբ, երբ մեր Տէրը Յիսուս վերադառնայ:

**«Երբ տղայ էի՝ տղու պէս կը խօսէի, տղու պէս
կը խորհէի, տղու պէս կը դատէի. իսկ երբ այր
դարձայ՝ տղայական բաները մէկ կողմ ձգեցի»:**

Մեզմէ Բանինե՞ր կը յիշեն իրենց տղայութիւնը, և Բանիներ կը յիշեն իրենց տղայութենէն չափահաս դառնալը: Մարդկութեան մէջ անհամար են անոնք, որոնք երբեք չափահաս չեն դառնար: Ինչո՞ւ, որովհետեւ լաւագոյնը՝ չափահասութիւնը չեն կրնար տեսնել: Հաւատացեալը կը փալէ յառաջ, այսօր՝ ցաւը սրտին, վաղը՝ կեանքի ջահն ու քնարը ձեռքին, որովհետեւ ան իր հոգիի աչքերով կը տեսնէ անտեսանելին ու ներշնչումով կ'իմանայ երկնամեղեդին:

«Հիմա կը տեսնենք աղօտ՝ ինչպէս հայելիին մէջ»:

Յիսուսատեւ Պօղոս իր առաքելական պարթեւ հասակով ու բազմահմուտ տեսիլներով կը խոնարհի Բացարձակին ու Կատարեալին առջեւ ու կը խոստովանի ըսելով. **«Կը տեսնենք աղօտ»:**

Խոնարհութիւնը բրիստոնէական այն չինաղ առաքինութիւնն է, որով անհատ մը իր անձին գիտակցութիւնը կ'ունենայ: Ան կը

գիտակցի թէ ի՛նչ որ ունի, ի՛նչ որ է Արարչին տուրքն է, Աստուծոյ շնորհքն է: Խոնարհութիւնը շփոթելու չէ նուաստութեան հետ, ստորնութեան և վախկոտութեան հետ:

Աշխարհահռչակ Թոսֆանինի՝ իր երգչախումբին հետ՝ Պեթովէնի Ինսերորդ Համերգին վարժութեան փորձերը կ'ընէր Նիւ Եորքի Ֆիլհարմոնիկ Թատրոնին մէջ: Ան իր երգչախումբին այնպիսի ներշնչում մը տուաւ որ փորձի վերջաւորութեան՝ երաժիշտները ոտքի ելլելով խելայեղօրէն ծափահարեցին զայն: Թոսֆանինի ի զուր ջանաց զանոնք կեցնելէ: Երբ ծափահարութիւնը դադրեցաւ, Թոսֆանինի երերուն ձայնով և արցունքոտ աչքերով ըսաւ. «Բարեկամներ, ես չեմ... Պեթովէնն է: Պեթովէնը ամէն բան է, իսկ Թոսֆանինի ոչինչ է»: Իրական մեծ մարդիկը *խոնարհ* են:

Յիսուս Զրիստոս յաւերժօրէն կ'ըսէ, Բեգի և ինծի. «Իմ լուծս ձեր վրայ առէք և սորվեցէք Ինձմէ, որ հեզ եմ և սրտով խոնարհ. և ձեր անձերուն հանգիստ պիտի գտնէք, որովհետեւ իմ լուծս Բաղք է և իմ բեռս՝ թեթեւ»: Յիսուսի Յարութիւնը լոյսի յաղթանակն է խաւարի վրայ, անմահութեան զօրութիւնն է մահուան վրայ, յաւերժական կեանքի իշխանութիւնն է մեռելութեան վրայ, սիրոյ յաղթանակն է ատելութեան վրայ, և բարութեան յաղթութիւնն է չարութեան վրայ:

Վերել յիշուած հատուածներուն ընթերցումը, ակամայ կ'անդադարձնեն զիս առաքելայաջորդ կարգ մը հայրապետներուն և Միջին Դարու հպարտ, ամբարտաւան ու դաւանանք և վարդապետութիւն շարադրող հաւատաֆնիչներուն: Զրիստոնէութեան յառաջ-խաղացքը կասեցաւ, ո՛չ թէ Իսլամութեան զօրութեամբ, այլ Բրիստոնեայ կոչուող ազգերու անսէր գոռոզութեան պատճառաւ:

«Բայց այն ատեն պիտի ըլլայ երես առ երես»:

«Այն ատեն»: Յոյսի և սպասումի հոգի մը ունի Պօղոս առաքել ու կը սփռէ զայն իր շուրջը գտնուած հաւատացեալներուն: Ան յոյս կը ներշնչէ յուսահատին, խաղաղութիւն՝ հոգիով տառապողին, և մխիթարութիւն՝ սգաւորին: Յիսուս Զրիստոսի Յարութեան յոյսը՝ ժամանակի շրջագծին մէջ՝ պիտի ըլլայ վաղուան յաւիտենական ստուգութիւնը:

**«Այն ատեն պիտի գիտնամ այնպէս՝
ինչպէս որ Ան ծանչցաւ զիս»:**

Հոգեկան Լոյսը կ'առաջնորդէ ո՛չ միայն գիտնալու և ճանչ-

նալու, այլ ծանչցուած Մէկը իւրացնելու, զԱյն ապրելու և Անոր նմանելու: Հայ հաւատացեալ ժողովուրդին համար Յիսուս Զրիստոս վախճանած սուրբի մը պատկերը չէ, նահատակ հերոսի մը յուշակոթողը չէ և ոչ ալ հանճարեղ գիտնականի մը հոյակերտ արձանը, այլ Աստուծոյ մարմնացած ու մարդացած Որդին է Ան:

Ապրումներ և գաղափարներ կը հարստանան և արժէք կ'ստանան երբ հեղինակը կամ բանաստեղծը կ'ապրի ցաւին, երանութեան և ոգեւորութեան հարազատութիւնը: Ո՛վ Զրիստոս, ցուացուր Ինքզինքդ մեր ապրումին մէջ: Մարդկային յայտնագործութիւններու կատարը, Յիսուսի ծանաչումն է որպէս Փրկիչ և Տէր: Յիսուսի վերջին կտակը Իր աշակերտներուն եղաւ հետեւեալը. **«Բեզ ծանչցուցի անոնց և պիտի շարունակեմ ծանչցնել»**--Յով. ԺԷ. 26:

**Մարդկային յայտնագործութիւններու կատարը
Յիսուսի ծանաչումն է որպէս Փրկիչ և Տէր:**

**«Արդ՝ կը մնան հաւատք, յոյս, սէր.
այս երեքը. բայց ասոնցմէ մեծը սէրն է»:**

Պօղոս առաքեալ, որպէս սրբազան բանաստեղծ, մագլցած ու բարձրացած է աստուածամերձ Սինա լեռը: Փոխանակ հանդիպելու կիզող մորենիի Օրէնսդրին, ան կը գտնէ աստուածայայտնութեան երեք մնայուն հանգամանքները՝ **հաւատք, յոյս և սէր:**

Աշխարհի նշանաւոր օրէնսդիրները եղան՝ Լիկուրգոսը Սպարտայի, Սոլոնը՝ Աթէնքի, իսկ Մովսէս՝ Հին Կտակարանի: Ամենահին օրէնսդիրը, որ Մովսէսէն մօտ հազար տարի առաջ կ'ապրէր, եղաւ Բաբելոնի Թագաւոր Համմուրապին:

Լերան Բարոզի սկզբնաւորութեան, Յիսուս կ'ազդարարէ թէ Օրէնքը պարտ է ըմբռնել Նոր Ուխտի շնորհով: Յիսուսի անձին մէջ Աստուծոյ Խօսքը (օրէնքը) կրկնուեցաւ ոչ թէ Սինայ լերան վրայ, այլ Երանելիներու Լերան վրայ: Յիսուս չջնջեց Օրէնքը, այլ տուաւ անոր գերագոյն մեկնաբանութիւնը ու ծշմարտապէս իրագործեց զայն: Յիսուս ըսաւ. **«Հոգի է Աստուած, և Անոր երկրպագուները պէտք է հոգիով և ծշմարտութեամբ զԱյն պաշտեն»:** «Մովսէսի Օրէնքը և մարգարէներու ուսուցումները մինչեւ Յովհաննէս Մկրտիչ ի զօրու էին» ըսաւ Յիսուս--Ղուկ. ԺԶ. 16:

Աստուծոյ պահանջները կը յառաջանան, օրինականէն դէպի բարոյականը, և բարոյականէն դէպի հոգեւորը: Կեանքը իր իսկութեան մէջ հոգեւոր է և բարոյական սկզբունքներով կը կառավարուի: Երեք հոգեւոր հիմքեր որոնք գոյատեւութիւն տուին հայութեան

եան՝ են. *հաւատք, յոյս և սէր առ Աստուած*: Հոգեւոր կոչուած ամենալսեմ հարցերը թանձրացեալ չեն, շօշափելի և տեսանելի չեն, այլ զգայի և իմանալի միայն հոգեկան կարողութեամբ: Խորհուրդը ըմբռնելի չէ մարդկային զգայարաններով, սակայն տեսանելի է հոգեւոր աչքով՝ հաւատով: Պայծառակերպութեան լերան վրայ Պօղոս առաքեալ հոգեփոխուած և հոգեխառնուած է Յարուցեալին ապրումին ու զոհողութեան Հոգիին հետ, ու սոյն ներշնչումի զօրութեամբ կը բացականչէ. «Արդ՝ կը մնան հաւատք, յոյս, սէր. այս երեքը. բայց ասոնցմէ մեծը սէրն է»: Ինչո՞ւ մեծագոյնը **ՍԵՐՆ** է:

Յիսուս Իր փրկարար Յարութենէն յետոյ հանդիպեցաւ ձկնորս աշակերտներուն ու կերակրեց զանոնք ծովափին վրայ: Յիսուս և Պետրոս երբ առանձինն էին, յաղթական Յարուցեալը հարցում մը ուղղեց Պետրոս աշակերտին: Հեզահամբոյր Յիսուս չյանդիմանեց Պետրոսը որ Ձինք ուրացած էր: Խոստովանանք և ապաշխարութիւն չպահանջեց Իր աշակերտէն, այլ արշալոյսին պէս բնօրոյ Յիսուս հարցում մը ուղղեց Պետրոսին, որ աւելի հզօր էր ու սարսուղ-դեցիկ քան խոստովանութիւնն ու ապաշխարութիւնը:

Յիսուս Իր ապրումէն հորիզոն մը բացաւ և հարցուց Պետրոսին, ըսելով. «**ՍԻՄՈ՛Ն Յովնանի, կը սիրե՞ս զիս**»: Յիսուս երեք անգամ ըրաւ նոյն հարցումը: Լուսայորդ Յիսուսի կարեկից խօսքերը, Անոր Աջին հպումը, Անոր նայուածքի սեւեռումին ազդու-ութիւնը և մանաւանդ արդարութիւն և իրաւունք պահանջող խօսքերը ամփոփուած ու խտացած էին **ՍԻՐՈՅ** մէջ: Եթէ կը սիրես զԱստուած կարիք չունիս խոստովանելու կամ ապաշխարելու: Եթէ կը սիրես զԱստուած պէտք չունիս այլեւս վախնալու: **ՍԵՐԸ ԼՐՈՒՄՆ Է ՕՐԷՆՔԻՆ**:

Հին Կտակարանի մարգարէներուն մէջ Ովսէն առաջին մարգարէն է, որ կ'արտայայտէ Աստուծոյ գուրգուրանքը «**ՍԵՐ**» բառով--ԺԱ. 4: Սէր բառը չէ եղած *հարողուելու* համար, այլ՝ *կիրարկուելու*, կամուրջ մը հաստատելով սիրողի և սիրուողի միջեւ: Կեանքին միակ իմաստութիւնը՝ բարութիւն է և սէր:

Աստուածաբաններ կը հետաքրքրուին Աստուծաշունչի գրականութեան վերաբերեալ հարցերով և հեղինակներով, ոչ Աստուծաշունչին պատգամովը: Յիսուս Ինքզինք կը կոչէ «Աստուծոյ խօսք», «Բանն Աստուծոյ», ոչ թէ *գրութիւն մը*, այլ իմաստաւորող և ապրող Անձնաւորութիւնը՝ Մեկնաբանութիւնը: Ոչ թէ ո՞վ գրած է Ա. Գիրքը, այլ ո՞վ յայտնաբանած է զԱստուած: Յիսուս Զրիստոս ապրեցաւ որպէս կենդանի Աստուծաշայտնութիւն և հայեւացումը սէ՛ր Աստուծոյ:

Սէրը ծով մըն է, այնքան խորունկ, որքան բունը, այնքան բարձր՝
որքան երկինքը:

Սէրը կեանքին իմաստն է, կեանքը սիրոյ արտայայտութիւնը:

Սէրը՝ կարթն է հոգիներ որսալու, սրտով՝ սիրով:

Սէրը գիտէ ծաղիկներ բանալ թէ՛ գարնան և թէ՛ ձմեռի մէջ:

Սէրը ոսկի բանալին է արքայութեան, իսկ զոյջումը՝ գինը փրկու-
թեան:

Օրէնքները բրտութեան կը տանին, իմաստութիւնը՝ տրտմութեան,
իսկ սէրը՝ յաւերժութեան:

Սէրը կը հերոսանայ, հաւատքը կը սրբանայ, զոհողութիւնը կը
դիւցազնանայ:

Սէրը կրակ մըն է որ եթէ անով ուրիշները չվառես՝ կը մարի:

Սէրը կարելի չէ բառերով արտայայտել: Սէրը կ'արտայայտուի
գործով, արարով և զոհաբերութիւնով:

Հօր Աստուծոյ սէրը հանդէպ իր Որդւոյն՝ պատուանդանն է
տիեզերքին ու երաշխիքը մարդոց փրկութեան:

Խաչելութեամբ, Յիսուս Հօր Աստուծոյ սէրը կը գծէ Գողգոթայի
վրայ:

Աստուծոյ սէրը բառերով չի բացատրուիր, թուանշաններով չի
չափուիր, զգացումներով չի թարգմանուիր: Աստուծոյ սէրը
նիւթական բան մը չէ, որ վաճառուի և ոչ ալ մասնագիտու-
թիւն մը, որ ուսանելով ստացուի:

Աստուծոյ ներում շնորհող սէրը կը յաղթէ բոլոր մեղանշումները
մարդ արարածին:

Տառապող սէրը հզօրագոյն ուժն է ֆրիստոնեային:

Մի՛ սպասեր սիրուիլ, կրնա՞ս սիրել՝ սիրէ՛: Մի՛ ակնկալեր
առնել, կրնա՞ս տալ՝ տո՛ւր: Մի՛ սպասէր փնտռուիլ, կրնա՞ս փնտռել՝
փնտռէ՛: Հաւատալն ու սիրելը այն զոյգ ճառագայթարձակ շողերն
են, որոնք կը սրբացնեն մարդը և տեսանելի կը դարձնեն Անտեսա-
նելին:

ԱԼՊԷՌՆՆՈՒ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ